

Voetstapjes in de sneeuw:

De bunzing verraad zich

Jaap Mulder

Het is niet gemakkelijk iets te weten te komen over de leefwijze van kleine marterachtigen, zeker als je niet over allerlei dure hulpmiddelen beschikt. Het mooiste en goedkoopste hulpmiddel echter heeft iedereen (soms): sneeuw. Een laagje van twee tot vier centimeter dikte is het meest geschikt voor spoorwerk. In het ideale geval vriest het niet te hard en is het vroeg in de avond opgehouden met sneeuwen, zodat alle nachtelijke activiteit de volgende morgen op een presenteerblaadje wordt aangeboden.

Foto 1. Groepje van vier pootafdrukken van de bunzing, voorpoten links, achterpoten rechts. De lensdop heeft een doorsnee van 53 mm. Foto Jaap Mulder

Bunzingen *Mustela putorius* worden het meest waargenomen langs de weg: als verkeersslachtoffer. Ze zijn, in tegenstelling tot wezels en hermelijnen, vrijwel uitsluitend 's nachts op pad. Wat we over hun doen en laten weten, gegevens over voedsel, voortplanting en conditie, stamt dan ook hoofdzakelijk uit onder-

zoek aan dode dieren. Er heeft in Nederland nog weinig onderzoek plaatsgevonden met behulp van gezenderde bunzingen en elders in Europa is dat niet anders. Het volgen van sporen in de sneeuw kan dus nog allerlei nieuwe dingen opleveren, al blijven de waarnemingen noodgedwongen beperkt tot een korte periode in de winter. Maar of het nu iets nieuws oplevert of niet, het sporen in de sneeuw is vooral een spannende en soms hersenbrekende tijdpassering. Lang niet altijd is even duidelijk welke activiteiten en gebeurtenissen hebben geleid tot de sporen die je tegenkomt.

Sporen in de sneeuw

Een paar jaar lang was ik erop gespitst om, zodra er sneeuw zou vallen, de sporen van de bunzing in het Noordhollands Duinreservaat (zie kader) na te lopen. Natuurlijk was er juist in die jaren nauwelijks sprake van sneeuwval. In februari 1991 kon ik echter in het open buitenduin van twee individuen het complete loopspoor van een hele nacht 'uitwerken'.

De pootafdrukken van de kleine marters staan meestal in groepjes van vier bijeen. Ze 'stappen' niet, maar springen eigenlijk vooruit. Bunzing, hermelijn en wezel wekken vaak de indruk haast te hebben, en 'hobbelen' door het veld.

De afdrukken van de achterpoten staan soms over die van de voorpoten heen, soms staan ze er vlak voor, zoals op foto 1. De achterpoten springen daarbij dus in of voorbij de afdrukken van de voorpoten, als die alweer onderweg zijn naar het volgende contact met de grond. Uit het feit dat de afdrukken van linker- en rechterpoot vaak een beetje over elkaar heen staan (wat op de foto 1 het geval is bij de achterpoten, rechts), kun je afleiden dat die tijdens het springen na elkaar de grond raken. In wat diepere sneeuw stappen de achterpoten precies in de afdrukken van de voorpoten, en is het spoor van kleine marterachtigen op afstand al herkenbaar aan het snoer van steeds twee (vaak wat schuin) naast elkaar geplaatste putten: foto 2.

Mannetje op konijnjacht

Eén van de sporen die ik op een ochtend oppik is, gezien de grote spronglengte, van een flinke bunzing, waarschijnlijk dus een mannetje. Het spoor slingert op een flauwe helling tussen de struiken door en gaat het ene na het andere konijnhol in en weer uit. Soms blijft het dier tien meter ondergronds en moet ik een rondje om de konijnenkolonie heen lopen om het spoor weer terug te vinden. Dat het in die hollen een zanderige boel is, is goed te zien als de bunzing zijn vacht heeft uitgeschud: aan weerszijden van het spoor ligt dan een grote bruine zandplek (foto 3).

Opeens kom ik bij een plek sneeuw die geheel platgelopen is met sporen van de bunzing maar ook met die van een vos. Een ontmoeting? Vlak ernaast is een diep holletje onder een helmpol, is de bunzing daarin gekropen om zich de vos van het lijf te kunnen houden? Het doet me denken aan een nachtelijke waarneming die ik een paar jaar eerder deed: een vos ontdekte een bunzing en benaderde hem voorzichtig (nieuwsgierig?). Daarop kefte de bunzing een paar keer, en trok zich achteruitlopend terug in een konijnhol. De vos volgde hem en markeerde de holingang met wat urine voordat hij doorliep. Dat zo'n ontmoeting met een vos niet altijd goed afloopt voor de bunzing blijkt uit het feit dat er af en toe een doodgebeten bunzing in het duin gevonden wordt.

Het sneeuwspoor dat ik volg steekt een bevroren kanaal (van de waterwinning) over. Hier kan ik over een lengte van dertig sprongen de gemiddelde spronggrootte meten: 49,7 centimeter.

Foto 2. Snoer van sprongen van een bunzing.
Foto Jaap Mulder

Foto 3. Een bunzing heeft zich het zand uit de vacht geschud na een bezoek aan een konijnhol.
Foto Jaap Mulder

Tegen de lage oever is de sneeuw wat meer opgehoopt en daar vind ik iets merkwaardigs: een S-vormige geul, die de bunzing er blijkbaar op zijn buik schuivend in heeft getrokken (foto 4). Omdat mijn reukvermogen slecht is kan ik geen geur ontdekken, maar het lijkt er sterk op dat het dier hier zijn lichaamsgeur heeft afgegeven aan de 'grond'. Het zou ook kunnen zijn dat hij het alleen maar doet omdat het een prettig gevoel is (Mulder, 1990b). Wat verderop gaan de sprongen opeens over in een vreemd uitziend "stapspoor". Het lijkt wel of de bunzing een paar meter met zwaaiende en tegelijk slepende poten heeft gelopen; een poging tot 'buikschuiven' in een te dun laagje sneeuw?.

Een paar honderd meter verder zie ik langs het spoor dat ik volg een ander, opvallend breed spoor opduiken (foto 5). Is dat ook van deze bunzing? Het blijkt dat beide sporen in een konijnhol verdwijnen; dat wil zeggen, het gewone spoor gaat erin en het brede spoor komt eruit. Blijkbaar sleept de bunzing nu een dood konijn mee, dat hij in het hol gevangen heeft. Het kan ook een eerder gedode en verstopte prooi zijn, want er zijn geen verse bloeddruppels te vinden. Het moet een flinke inspanning zijn om een konijn, dat minstens even veel weegt als de bunzing zelf, aan z'n nek mee te sleuren. De sprongen staan nu dan ook dicht bij elkaar. Toch loopt hij er nog 350 meter mee verder, voordat hij met prooi en al een ander konijnhol binnen loopt. Nu blijkt ook dat hiervandaan de nachtelijke activiteit van deze bunzing begonnen is: uit het hol komt een bunzingspoor waar een klein beetje sneeuw overheen ligt. Het hele rondje dat de bunzing die nacht gelopen heeft, is, zonder de kleine zig-zagjes in het spoor mee te rekenen, tenminste 2250 meter.

Een muizenjaagster

Enkele dagen later is er een centimeter of zes verse sneeuw gevallen. Nu stuit ik ergens anders in het duin op een bunzingspoor, waarvan de pootafdrukken er wat kleiner uitzien, vermoedelijk dus een vrouwtje. Deze keer kan ik niet ontdekken waar het spoor begint en eindigt, omdat het heel veel konijnholen in- en uitgaat, zonder dat duidelijk wordt in welk van die hollen de bunzing nu ligt te slapen. Het gelopen rondje blijkt tenminste 1700 meter lang te zijn.

Foto 4. 'Buikschuifspoor' van een bunzing in wat diepere sneeuw; dit dient waarschijnlijk voor het afgeven van geur aan de omgeving. Foto Jaap Mulder

Foto 5. Spoor van een bunzing zonder (rechts) en met prooi (links), waarschijnlijk een konijn. Foto Jaap Mulder

Foto 6. Hier schoof een bunzing met zijn buik over de grond. *Foto Jaap Mulder*

Foto 7. Spoor van een bunzing met een kleine prooi, die een streep in de sneeuw trekt. *Foto Jaap Mulder*

In het Noordhollands Duinreservaat, tussen Wijk aan Zee en Bergen, is de bunzing vrij algemeen. Vermoedelijk leeft hij hier vooral van levende en dode konijnen. Een terreinmedewerker vertelde mij hoe hij op een ochtend had gezien dat een bunzing een konijnehol uitkwam met een jong konijntje in de bek. Honderd meter verderop verdween het dier in een ander konijnehol, kwam weer tevoorschijn, liep terug naar het eerste hol, kwam er opnieuw met een jong konijntje uit dat in hetzelfde hol werd 'opgeborgen'. Dit herhaalde zich nog drie keer, blijkbaar tot de konijntjes op waren. Tot 1970 werd de bunzing net als de andere marterachtigen hier vanwege de fazantenjacht bestreden. De meeste bunzingen werden gevangen als bijvangst bij het vangen van konijnen 'op de klem'. Die klemmen werden in het uitgegraven zand direct voor de holingangen begraven, zodat hermelijnen en bunzingen, bij hun gewoonte om van het ene naar het andere konijnehol te rennen op zoek naar prooi, een flinke kans liepen in de klemmen te komen. De jachttopziener was blij als hij in het voorjaar een wijfje ving, want door haar geur aan zijn klemmen of vangkooien te geven kon hij de mannetjes in de wijde omtrek aanlokken en vangen. De vangstgegevens laten zien dat de bunzing nooit erg algemeen voorkwam, per jaar werden er op ongeveer 4800 hectare duinterrein gemiddeld 26 exemplaren gevangen. Alleen het jaar waarin de myxomatose voor het eerst onder de konijnen toesloeg, sprong eruit met meer dan honderd gevangen bunzingen, waarschijnlijk omdat er door het hoge aanbod van zieke konijnen extra veel jonge bunzingen werden geboren en opgroeiden.

In het Noordhollands Duinreservaat komen nu vrijwel geen hermelijnen meer voor (Mulder, 1990a) terwijl ook de boom- en steenmarter ontbreken, al is het niet geheel uitgesloten dat er in het beboste deel toch enkele boommarters voorkomen (Timmermans & Melchers, 1992). In het min of meer kale buitenduin moeten alle sporen van wat grotere marterachtigen afkomstig zijn van bunzingen.

In deze wat dikkere sneeuw kom ik het eerdergenoemde buikschuiven nog een

paar keer tegen (foto 6). Het zal wel dienen om het terrein te markeren, om aan te geven: hier ben ik de baas. Kleine marterachtigen verdedigen vaak hun leefgebied tegen andere individuen van hetzelfde geslacht; leefgebieden van mannetjes en vrouwtjes kunnen elkaar wel onderling overlappen.

Als het spoor een bosje uitkomt waar te weinig sneeuw in ligt om te kunnen zien wat daar gebeurd is, is er opeens een streep tussen de pootafdrukken. De bunzing draagt blijkbaar een muis of een andere kleine prooi mee (foto 7). Na de volgende passage door een konijnhol is de streep verdwenen: opgegeten of verstoppt. Op plekken met een dikke sneeuwlaag duikt de bunzing er soms helemaal in onder, en blijft een halve tot twee meter lang onder voor hij weer opduikt (foto 8). Of hij daaronder een konijnhol bezoekt of zo maar een kijkje neemt kan ik niet vaststellen.

Nog veel te onderzoeken

Het lijkt er tijdens dit speurwerk op, dat deze duin-bunzingen op zichzelf leven, omdat hun sporen nergens door die van een andere bunzing gekruist worden. Er is echter nog heel wat meer inspanning nodig om dat zeker te weten. Als de sneeuwval het toelaat, dan ligt hier voor ieder die zich aangesproken voelt een mooie taak en een prettige tijdpassering.

Literatuur

- Mulder, J.L., 1990a. The stoat *Mustela erminea* in the dutch dune region, its local extinction, and a possible cause: the arrival of the fox *Vulpes vulpes*. *Lutra* 33:1 - 21.
- Mulder, J.L., 1990b. Scent marking in free-living polecats *Mustela putorius*. *Lutra* 33:22.
- Timmermans, G. & M. Melchers, 1992. Boommarters in Velzen. *Zoogdier* 92(4): 33-34.

Foto 8. Een bunzing is een eindje onder de sneeuw doorgedoken en er aan deze kant weer uitgekomen.
Foto Jaap Mulder